

Oj! horvatske krasne gore!
Jeli svet kaj lepšeg' zmore?
Ve ste očém svojim mile
Nekdaj perve se odkrile!

Krenuvši s pogledom bolj proti severu ti se oko odtergati ne da od prijazne štajarske poljane, ki se tja do Maribora preteže. Očém se na ravnost proti severu nastavi hribovito Krajnsko, čigar krona, ponositi Triglav krati daljni pogled. Na zapadu se Istria, ko sonce vzhaja, lepo viditi da.

Na tej gori pravi pripovedka, je bila zlobna (huda) jama. Kadar koli bi se bilo *) k hudimu vremenu pripravljalo, bi bila megla iz te jame vstajala in se v siv oblak spremenjala, iz kteriga bi se bilo potem bliskalo, gromelo in toča pod bliskom, gromom in treskom vsuvši se bi bila proti izhodu tja do Slavonie poljane in gorice pokončala. Ko se bi ta skončavna uima 7 let zaporedoma ponavljati jela, bi bilo Krajncem in Horvatom na misel prišlo, na rečenej gori sozidati cerkev s. Frančišku Ksav. v čast. Veliki oltar bi bili postavili verh obokane jame, iz ktere, Bog bodi z nami! bi bil zmaj (pozoj) zijal, blisk, grom in točo bljuval. Ondi bi bili nastanili duhovna, kteri je pred s. Frančiškom vsaki dan dar s. maše daroval. Na to bi gora mirovati jela in od tod bila mirna imenovana. (Letos se je tega imena jako nevredna izkazala). Benedikt, 14. papež tega imena, bi bil v bratovščino sv. Frančiška dovolil, obdarivši jo z velikimi odpustki. Na to bi se bila bratovščina ta ne le med niskimi ljudmi, temuč tudi med visokimi zaplodila; celò cesarica Maria Terezia bi bila veliko zaupanje stavila na s. Frančiška na tej gori, in pisala, da bi jo v to bratovščino zapisali in jej dali na znanje dolžnosti, ki so bratom opravljati, poslavši zagovorno (obljubno) tablico cerkvi. Na tej tablici leži moška oseba na postelji, poleg nje pa sedi gospá starosti srednje. Sém bi vervele iz vsih bližnih far procesie, osebito spomlad, kadar bi se poljske in gorske maše tu overševale. Černomeljska jih opravlja še dan današnji. — Prosveta 18. veka je te praznovanja zatèrla, kakor tudi romarjev število grozno umalila. Le enega romarja bi si pisatelj tega močno sém želel — Koseskiga! Ko bi slavni pesnik „visoke pesmi“ prišel poletin dan, ter šel v nedeljo rano na goro, kadar na sveto jutro po spo-dej ležečej okolici zvoní, od kodar, če veter vleče, skladno soglasje od blizo 50 cerkev na ušesa doní, in kadar priplava žarko sonce na zreniku iz Slavonie in prežene merklo tamo, se kaže v svojem lesku pozemljsko veličastvo in nezmerno moč Tistega, ki je rekel: „bodi“ in je bilo. Ko bi nam slavni mojster čute, ki bi jih njegovo blago serce o tisti dobi čutilo, v krasni pesmi razodel, gotovo bi bila pesem „visoke pesmi“ vredna!

Kobe.

Národske staríce.

Osemnajsti list.

Ljubi moj Jože! Ko sim zadnjikrat govoril o tem, kje so bile Metulje, naj Ti danes povém še od Metuljskega razdjanja.

Okoli 3000 oboroženih in serčnih Zapudskih mladencév je odganjalo cesarja z njegovimi četami od Metuljskega ozidja, kterega je oblegal. Ko so Rimljani zasip napravljali, so jim Metuljani noč in dan semtertje tekaje nagajali, in iz zidov s svojimi vojskimi orodji, ktere so bili iz Mutine dobili, jih silili od delječ ostajati. Vojskino orodje so bili pa Metljani dobili v tistej vojski, ki jo je Brut zoper Antona in cesarja pri Mutini ali Modeni na Italianskem imel. Menda bi bilo bolje zadeto, ko bi rekli, da so bili

*) Vezni pripovedni način je med belimi Krajnci sploh v rabi.

vojskino orodje od Monečanov (lat. Monetienses ali Monetiani namest Mutinenses, Mutiniani) dobili. Mone-tium je bilo ilirsko mesto, Mutina je pa delječ od Metulj.

Ko so Rimljani Metuljsko ozidje razsípali, so Ilirci od znotraj druge ozidja (propugnacula) delali, in terpljenja trudni so za te poskakali. Sovražnik je zapušene ožidja vzel, in kar je bilo požgati mogoče, je požgal. Sicer je pa dvojin zasip okoli naredil, od kteriga je potlej štiri mostí do ozidja napravil. Ko je bilo vse v redu, je cesar ukazal nekterim na drugo plat mesta iti, da je v tem obležence narazen spravil. Druge izmed svojih pa opominja po mostéh do ozidja hiteti. Med tem je iz verh enega turna, iz kterega je bil most na ozidje spušen, zvesto gledal kaj se godí.

Zapudi pritekó nasproti tistim, ki se na ozidje spravljajo, drugi pa zadaj nastave napravljajo. Ko Metljani dolge mostí s sulicami odrivajo, začnejo veselja čedalje bolj vrišati. Pervi in drugi most na kup telebi, ko se tretji podere, so se začeli Rimljani jako bati; nihče si ne upa na četrty most iti. Cesar jih začne z turna ostro zmerjati, in ko jih tudi s tem ni mogel na vojsko spodbosti, vzame škit in po mosti naprej teče. Za njim pritečejo vojvodi Agrippa, Hieron, Luci in životar Jolas. Samo ti štirje in nekteri škitonosi so na mostu. Ko je sam cesar po mosti čez prišel, je vojake sramota obšla, in v trumi se za njim vderó. Od tega je bil most preveč obtežan in se je poderl, in večidel mož je na tla padlo. Nekteri so v tem poginili, drugi so se močno pohrunili. Cesar je bil na desno golen in na obe roki ranjen, vender je šel spet v turn in za njim nekteri konsulari. S tem je hotel spričati, da je še ohranjen; bal se je, da bi med tem od njegove smerti kak hrup ne vstal, ali da bi si sovražniki ne mislili: pobegnil je. On da nov most spet z turna vùn narediti, kar je Metuljane posebno prestrašilo. Vidili so, da imajo vojsko s človekam nepremagljive serčnosti. Drugi dan so poslance k njemu odpravili, in mu, kakor je terjal, pet sto porotnikov dali; tudi so sprejeli posadko, in ji višji grič izročili; sami so pa vsi šli na nižji grič. Ko posadka k njim pride, terja, da naj orožje odložé. Na to so z nepokojnem sercam svoje žene in otroke v hišo starašinstva zaperli, posadko sprejeli, zraven pa Rimljanam zaterdili, da, ako si letí upajo kaj posebnega z njimi ravnati, bodo ta kraj zažgali in Rimljane kot brezupni napadli. Po tem naznanilu so prišli iz nižjega griča vkupaj na višji. Posadka je pa na to koj hišo starašinstva ali var na nižjem griču zažgala. Skorej vsa Metuljska mladost je z orožjem v boji popadala. Ki niso bili za nobeno rabo, so veči del zgoreli, in tudi mesto je do čistega ogenj pokončal, tako da ni od tega mesta nič sledú ostalo, da si je bilo ravno veliko. Ko so bili Zapudi v Metuljah premagani, so se, kar jih je bilo še drugod ostalo, sami cesarju podali. Tako so Zapudi, ki so čez planine stanovali, tačas pervikrat rimski jarm nosili. — Vedno tvoj stari prijatelj Tone.

Jugoslavenska književnost.

V Gradcu je ravno sedaj na svitlo prišla „Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od Radoslava Razlag-a i Ivana Vinkovic-a“, ktera se bo prijatlam noviga, dosihmal še neznaniha jugoslavenskiga jezika močno prikupila po sostavkih v tako imenovanim jeziku „sloge in vzajemnosti“ pisanih. Ker v taci-h „vlastimilih“ namerah „vlastenci“ ne gledajo toliko na „sadržaj“ in notranjo ceno sostavkov, kakor na obliko „složniga“ jezika, jim bomo gotovo nar bolje vstregli, ako nektare verstice iz „svršetka“ povzamemo, v kterih „Zora“ sama govori v lagleje sporazumenje svojih prijatlov takole:

„Svrha „Zore“ jest pokazati put, kojim valja stupati k slavohramu — sloge; poradi toga je i oblaka njezina samo načasna, promenljiva, nedogotovljena. Njezina sladka naloga i zadaća jest: sklopiti ruke dčtce jedne matke, bratućedah, Slovenecah i Srbah. Njezina naměra jest, pokazati razdrobljenoj dčtci matka Slave, da nas put, po kojim smo do sada koraćili, nepelje k ožudjenomu sloge domu; nego da se ima vse jednostrano, sebično kano nevaljalo odstraniti, te vseobćim nadoměstiti. Jezik, kojega „Zora“ govori je dakle onaj, koj se obadvójici, Srbom i Slovencem kao srědstvo priporoća, kojim se mogu do sloge svete dokopati. Mi ga pako nestavljamo domorodnomu obćinstvu kao već dovršena pred oči; mi s njim hoćemo stranputice mimoiiti, u koje čestokrati vidimo bratju srodnu prelěpe Jugoslavie zagaziti. Ako smo s njim žice pravoga živobitja zaděli, to smo barem toliko uzročili, da jeden ali drugi počne razmotrivati turobno stanje našega jugoslavenskoga jezikoslovja, te da se osvědoči, da se na krivom nalazimo; ako kod obljubljenoga zavićaja ostanemo; to smo onda zadaću svoju dovršili i mi se ćemo prvi onoga latiti, čto nam se bude dokazi kao najbolje, najobćie, kao bratsko predložilo. — „Zora“ naša se ozira překo Balkana, Fruške gore, Velebita i Triglava na visoke starodavne Tatre, na Šumavu i Krkonoše gore, na poljane neizměrne do Urala. Radi toga nosi u krilu svojem in drobtinicu rěči, koje nas vežu s bratjom od sěvera, kojih i kod nas na jugu nije povse nestalo, dopaće bisu od spisateljah naših turene i prognane u kolibe naroda“.

O „životopisih“ bomo po novim letu već govorili. Cena „Zore“ je niska; veljá le 30 krajc.

Novičar iz slovanskih krajev.

Iz Nabrežina na Krasu. Pri morji še delavci zmeraj na železnici delajo, ker je vreme tako lepo in tako toplo, kakor da bi spomlad bila. 19. t. m. se je tukaj nesreća primerila, — na začasni železnici, po kateri se izkopani zasip čez vinograde v morje vozi, je en voz po zanikernosti delavcov iz šin stopil in eniga delavca po iměnu Šimna Rusiana iz Cerov poleg Gorice tako združil, da je mahoma mertev bil. — Kmetje hitijo oljke obirati, ktere so letos še precej obrodile; pa mraz in veter pretećeniga mesca je oljkiño zernje močno osmodil in posušil, tako da se pri obilnosti zernja vender le malo olja pričakuje. Primorski vinogradi so se dobro obnesli. Pridelalo se je pa veliko več beliga kot černiga vina, ktero se zdaj po visoki ceni prodaja.

Marusić.

Iz Zgoničke županije na Krasu. J. M.... „Novice“, ker se tako iskreno za napravo šol v domačim jeziku po deželi potegujete, povejte svojim bravam veselico, da se je v Zgoniku nova šola napravila, ki se je začela 7. listopada t. l. Zraven g. vikarja smo tudi dobili g. kaplana, ki v šoli učijo in se prav lepo in pridno trudijo v nji za poduk naše mladosti. — Da je prišel v začetku t. m. v Komensko tehantijo duhoven Jezusoviga reda pridigovat, kteriga je ljudstvo zvesto poslušalo, so „Novice“ že omenile.

Xp. Iz Celja. 2. novembra je stal pred poroto skesani grešnik Miha Grejan, obdolžen, da je svoje sosede za 2 kravi in 4 vole, v vrednosti 368 fl. 44 kr. pokradel. Od konca do kraja je vse obstal. Porotniki so na vse sodijne vprašanja odgovorili, da je kriv, in po ti razsodbi je bil na 3 leta v teško ječo obsojen. G. državni pravdnik dr. Mullej ga je nemško in slovensko obtoževal (plediral), tako je tudi g. predsednik Rak pravdo povzel. Ta obravnava je živa priča, kako naglo in dobro vse od rok gré, akose v jeziku zatoženca in porotnikov porota obravnuje.

3. t. m. so stali pred poroto Juri Jelovšek,

Jernej Kolenc in Primaž Langmajer, kmetje iz Bôvzula, zatoženi hudodelstva javne posilnosti, da so 27. aprila t. l. ponoči v hišo mlinarja Boštjana Stamola s silo priderli. Mlinar iz spanja zbužen, zagradi gnojne vile, gré nad razbojniko v věžo, in mahne po glavarju te derhali Jelovšek. Na to steče v svojo sôbo, uni pa derejo vsi za njim. Tu so se začeli pretepati, in Stamola so zlo pretěpli. Stamolova žena hoće uiti, ali Jelovšek jo zgrabi in suje. V bližnji sôbi spijočo mlinarjevo hčer zgrabi Kolenc in pod mizo verže; na več krajih je bila ranjena, trikrat v roke ubodena. Med tem pride mlinarjev hlapec Juri Šram, ki je pod streho spal, domači hčeri na pomoč, pa tudi njega so zgrabili in ga nabili.

Jelovšek in Kolenc sta obstala, da sta silovito v mlinarjevo hišo priderla, pa ne iz hudobnega naměna, ampak zato, da bi razderla pohujšljivo zavezo med mlinarjevo hčerjo in hlapcam Šramam, ktereja je prepo-vedi vkljub vunder za hlapca vdinjal. Silovitost sta ona tajila. Langmajer se je izgovoril, da od vsega nič ne vé, ker je bil pijan, česar pa priče ne poterdi, marveč vse okoljšine kažejo, da je bil on nar huji razbojnik. — Porotniki so vse tri posilnosti krive spoznali, pri Primažu Langmajerju pa so rekli, da je bil vës pijan. Na ta razsodek je bil Langmajer kazni oprost, Jelovšek in Kolenc pa vsak na 4 mesce v ječo obsojena. In tako se je nar huji razbojnik kazni izmuznil, ker se je za pijaniga izgovoril, in se sedaj smeja, da je porotnike prekanil! Enega izmed pri poroti zaslišanih prič so žandarji zavolj od družih prič dokazanega krivega pričevanja berž iz porote v keho odpeljali, ki bo pred ko ne o prihodnji poroti pred sodbo prišel. Vsa obravnava je bila v nemškem in po našim vërlim tolmaču g. Miheljaku v slovenskim jeziku; predsednik je bil dež. sod. svetovavec g. Braulik. (Dalje sledi.)

Iz Loške doline 15. grudna. Včera je bil vesel dan za našo po povodnji tako nesrečno dolino. Generaladjutant Njih Veličanstva je bil včera pri nas, se prepričati revšine, ktera je nasledik zadnje strašne povodnji, in v tolažbo nesrečnim podariti milošnjo našiga dobrotljivga cesarja 8000 gold. Ko je ta milošina cesarjeva od g. fajmoštra v Starimtergu zbranemu ljudstvu po sv. maši z prižnice naznanjena bila, so ljudstvu, ginenimu tolikšne milosti, solze hvaležnosti oči in lica zalivale. Po tem se je zahvalna pesem za milostniga cesarja pela, ki jem je, kakor angelj z nebes, pomoč v nadlogi poslal. — D—n.

Iz Ljubljane. Pretečeni četertek (18. t. m.) je začela v Vevčah pod Ljubljano nova popirnica (prav za prav novo prizidanje k poprejšnji fabriki), ki se po svitlim nadvojvodu Janezu „Janezia“ imenuje, pervikrat delati. Bil je pa začetek slovesno praznovan. Gospodje lastniki Terpinc, Češko, Galle in Bischof so povabili k slovesnimu začetku razun tistih gospodov, ki so nove mašine izdelali, tudi vse g. vodnike popirnice, vse mojstre, ki so pri zidanji „Janezie“ delali, lastnika poprejšnjiga mlina in mnogodružih gospodov, ki so s popirnico v kakošni dotiki. Vsi so se nar poprej k sv. maši v farno cerkev pri sv. Devici Marii v Polji podali, pri kateri so se tudi iz fabrike vsi delavci in delavke praznično oblečeni zbrali. Pervikrat se je danes pritěrkvalo tudi z dvema novima zvonama, ktera so farmani napraviti dali; pri sv. maši g. fajmoštra Pajka je orglal g. Andrej Fleišman in pele so domaće pevke tako lepo in tako lepe pesmi, da so se vsi gospodje čudili nad prijetnim petjem, in so mojstru, ki je take pevke izučil, po dokončani sv. maši enoglasno hvalo dali. To začudenje je bilo pa še večí, ko nam je on povedal, da te pevke znajo okoli 329 cerkvenih pesem peti, od različnih slovenskih mojstrov zloženih.

Čast